

Nejvyšší soud otevřel cestu ke covidovým kompenzacím. Postavil se proti účelové dezinterpretaci zákona

prolibertate.cz/2023/09/nejvyssi-soud-otevrel-cestu-ke-covidovym-kompenzacim-postavil-se-proti-ucelove-dezinterpretaci-zakona

Podnikatelé, jimž vláda od března 2020 zavřela provozovny s odkazem na krizový stav, mají novou naději, že se domohou náhrady škody, kterou jim přiznává zákon. Tento nárok jim odepírala vláda Andreje Babiše i Petra Fialy na základě zcela účelového výkladu § 36 krizového zákona. Tento výklad, podle něhož by nárok na náhradu škody v důsledku krizových opatření neměl v podstatě nikdo, posvětily i soudy prvního a druhého stupně. Teprve Nejvyšší soud nyní rozhodl, že takto krizový zákon vykládat nelze. Otevřel tím možnost všem podnikatelům, zasaženým opatřeními, vydanými v nouzovém stavu, domoci se náhrady škody. A to i v případě, že opatření byla v souladu se zákonem. Soudní spory se tedy vrací na začátek. A šanci budou mít i další žaloby, pokud je podnikatelé podají do tří let ode dne, kdy jim škoda vznikla.

O jaké škody tu vlastně jde?

Celá kauza souvisí s krizovým zákonem, který vznikl v návaznosti na povodně z roku 1997. Zákon dává vládě právo dočasně omezit základní práva a svobody, zaručené Listinou, za účelem řešení krizového stavu způsobeného různými živelnými pohromami. Zjednodušeně – umožňuje státu například využít cizí automobil pro převoz ohrožených lidí do bezpečí a podobně. Tento zcela mimořádný zásah do lidských práv pak zákon kompenzuje tím, že například vlastníkovu automobilu dává právo domáhat se následně škody, která mu byla způsobena. Během pandemie byl tento zákon zneužit zejména k plošnému zavírání provozoven. Stejně, jako v případě automobilu, by tak měl mít například provozovatel kadeřnictví, jehož prostor byl uzavřen, nárok na náhradu ušlého zisku a jiných škod. V případě krizového zákona jde totiž o zcela zvláštní situaci náhrady škody, kdy náhrada náleží osobě nejen v případě nezákonného postupu státu, ale i tam, kde stát postupuje při řešení krizových situací v souladu s právem. A právě tuto náhradu vlády a soudy odmítaly lidem a firmám poskytnout. Tomuto,

v demokratickém státě zcela nepřijatelnému, zásahu do práva na podnikání, vlastnického práva a dalších práv nyní učinil Nejvyšší soud přítrž.

Jak šel čas

Podívejme se na celou věc od začátku. Když vláda vyhlásila 13. 3. 2020 krizový stav a uzavřela provozovny, představitelé vlády prohlašovali, že dotčeným podnikatelům stát vzniklou škodu nahradí. Vláda se ale již tehdy pokusila podnikatele o náhradu připravit tím, že od dubna začala krizová opatření nahrazovat dnes již nechvalně známými mimořádnými opatřeními ministerstva zdravotnictví. Zneužila přitom zcela vágního ustanovení zákona o ochraně veřejného zdraví, které ministerstvu umožnilo vydávat „*zákaz nebo nařízení další určité činnosti k likvidaci epidemie nebo nebezpečí jejího vzniku*“. Tento zákon přitom žádnou kompenzaci nepřiznával. Přesto se už tehdy většina právních odborníků shodovala v tom, že i mimořádná opatření MZ, vydaná za krizového stavu s cílem tento stav překlenout, jsou krizovými opatřeními a náhrada škody náleží i za ně.

V této souvislosti je dobré si připomenout leden 2021, kdy podle informací v médiích najalo ministerstvo vnitra hned šest renomovaných advokátních kanceláří. Vnitro tehdy tvrdilo, že důvodem je potřeba rozšíření kapacit pro posouzení stovek žádostí o náhradu škody. Celkem mělo být právním firmám vyplaceno 30 milionů korun. Vše bez výběrového řízení.

Jen krátce poté se místo vyřízení žádosti podnikatelé dozvěděli o velmi originálním výkladu krizového zákona. Podle něj na náhradu škody nemají právo, protože zákon se vztahuje jen na ta opatření, která se dotýkají konkrétní osoby. Nelze je prý uplatnit u plošných opatření. Dalším argumentem bylo, že stát neodpovídá za škody vzniklé právním předpisem. Ten se opíral o názor Ústavního soudu, který krizová opatření označil za právní předpisy „svého druhu“, tedy za jakési zvláštní předpisy, které žádný zákon neupravuje.

Výklad ministerstva vnitra následně přejaly Obvodní soud pro Prahu 7, který řešil žaloby proti krizovým opatřením vlády, Obvodní soud pro Prahu 2, pod který spadaly žaloby proti mimořádným opatřením ministerstva zdravotnictví, i Městský soud v Praze, který o rozhodoval o odvoláních proti rozhodnutím obvodních soudů.

Mohlo by být zajímavé podívat se na to, jakou roli na začátku roku 2021 sehrála ona šestice advokátních kanceláří. Skutečně se věnovaly třídění žádostí, jak tvrdilo Hamáčkovu ministerstvo, nebo bylo od začátku jejich úkolem nalézt způsob, jak kompenzace neplatit, a to i za cenu zcela absurdního výkladu zákona?

Jak spory probíhaly v praxi? Covid jako válka

Vlastní zkušenosti ze sporů o náhradu škody za covidová opatření popisuje předseda právního institutu Pro Libertate, JUDr. Tomáš Nielsen, který v této věci zastupuje provozovatele rekreačních areálů a sportovišť:

„Nejprve jsme si s klientem, provozovatelem sportovních areálů, prošli kolečkem, kdy jsme státu měli rozdělit vzniklou škodu podle konkrétních opatření i jednotlivých rekreačních a sportovních prostor a doplnit řadu dalších, podle mého názoru zcela zbytečných, informací. Ministerstva nás opakovaně vyzývala k dalšímu doplňování detailů, podle mě zcela bezdůvodně, zřejmě s cílem od sporu nás odradit. Mému klientovi se ale podařilo informace poskládat a ministerstvům vnitra a zdravotnictví jsme dodali velice podrobnou analýzu vzniklých škod.

Přesto nárok mého klienta ministerstva odmítla. Proto jsme se obrátili žalobami na soudy. V březnu 2021 jsme obdrželi vyjádření ministerstva vnitra, které již obsahovalo právní názor, že na kompenzace nemáme vůbec žádný nárok. Tedy, že krizový zákon nepočítá s plošnými opatřeními a že za opatření, která se přímo nedotýkají konkrétní osoby, nenáleží žádná náhrada. Ministerstvo argumentovalo i judikaturou soudů s tím, že stát neodpovídá za škodu způsobenou právním předpisem. I když takový výklad nemá

oporu v zákoně. Už zde se nabízí otázka: Pokud tento názor ministerstvo zastávalo již v roce 2020, proč nás nutilo projít si nákladnou anabází při tvorbě stále detailnějšího rozpisu škod v čase? Proč náš nárok neodmítlo s touto argumentací již tehdy? Zřejmě v roce 2020 tato účelová dezinterpretace krizového zákona ještě neexistovala.

Před soudy jsme argumentovali, kromě jiného, i tím, že není možné krizový zákon vykládat účelově a selektivně tak, že část zákona, která státu umožňuje vydávat krizová opatření plošně, platí, zatímco část týkající se kompenzací nikoliv. Upozorňovali jsme také na to, že škodu podle krizového zákona není možné vykládat stejně, jako škodu podle jiných předpisů. Obvodní soud i odvolací soud naši argumentaci odmítly. Dokonce nás „poučily“, že situaci lze srovnat s válečným stavem, v němž jsou určité oběti v podstatě nevyhnutné a lze je předvídat...

Jednání před soudy byla skutečně tragikomická. I když jsme s klientem věnovali obrovské úsilí do specifikace škody, nikoho to nezajímalo. Soudy rozhodly během několika desítek minut, kdy jsme si vyslechli mantru o tom, že nárok na kompenzaci zde není a že to opakovaně potvrdil i odvolací soud.

Teprve Nejvyšší soud, k němuž jsme se s dovoláním také obrátili, nyní otevřel dveře k nápravě.“

Nejvyšší soud deformaci práva odmítl. Vláda už naznačila, že krizový zákon změní, a připraví tak podnikatele o poslední možnost obrany

Dezinterpretaci zákona, kterou prosazovali vládní úředníci i soudy nižších stupňů, nyní odmítl Nejvyšší soud. Z jeho rozhodnutí lze citovat například tuto pasáž: „Okolnost, že se žalobkyně sama krizovému opatření podrobila a že je respektovala, jí nemůže jít k tíži. Dovedení názoru odvolacího soudu ad absurdum by znamenalo, že ten prodejce, který by krizové opatření nerespektoval a proti kterému by muselo být krizové opatření „provedeno“ za použití síly, například orgány policie, by v souladu s úvahou odvolacího soudu

nárok na náhradu škody podle § 36 odst. 1 krizového zákona měl, zatímco žalobkyně, která jednala právně souladně, by jej mít neměla. Takový závěr je zjevně nesprávný.“

Nyní se tedy spory těch, kdo se nevzdali ani po rozhodnutí odvolacího soudu, vrátí k novému projednávání. V lednu 2021 evidoval stát asi 750 žádostí v hodnotě cca 9 miliard korun. Výsledek řízení nelze předjímat. Určitě je ale dobře, že Nejvyšší soud dal lidem naději na to, že právo ještě alespoň někdy funguje.

Za zmínku stojí i vyjádření zástupců současné vládní koalice, která již dříve zazněla ve veřejném prostoru. Podle nich je nutné příslušné právní předpisy (zejména krizový zákon) novelizovat tak, aby rozšířil pravomoci vlády a ministerstva zdravotnictví omezovat základní práva a svobody a současně minimalizoval právo těch, kdo budou takovým omezením přímo dotčeni, domoci se spravedlivé náhrady škody. Jsme přesvědčeni, že podobné snahy je třeba zastavit. Nezákonný stav přeci nelze napravit tím, že z něj uděláme změnou zákona stav zákonný, byť protiústavní. Tím bychom popřeli základní zásady demokratického právního státu a definitivně se vydali směrem k totalitní moci.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2023 [najdete zde](#).